

משמת אי הכי ליברך עליה שלש ברכות לא קבע איניש עליוה אלמא אי הוא קביעותא מבכרין עליה שלש ברכות וכיון שכן כיון שנתוך הסעודה של קבע שותהו מתוך דהויא קביעות לאכילה הויא קביעות לשתייה וכענין שאמרו גבי הסיבה מגו דמהניא הסיבה לפת מהניא הסיבה לין עכ"ל ובתוספות שלנו

צפרק ערבי פסחים (ס"ג) כתוב ואפילו יין דלאחר סעודה נראה שאין לר"ך לברך לאחריו דלעולם חסוב מחמת הסעודה: וכתב הר"ש צפרק ערבי פסחים (ס"ג) דין שלפני המזון כיון שגא לפתוח בני מעים

המזון: ז (ג) ועל כל שאר משקין שבסעודה אין צריך לברך דחשיבי כבאין מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה. ואף יין לא היה צריך לברכה לפניו אלא משום (ד) שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו ולכך צריך לברכה

ולמהשיך אדם לתאוח אכילה ברכת המזון פוטרנו ואין לר"ך לברך לאחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון (ד):

קעודה פת פוטרמן דאפילו יין הוה פוטר אי לאו דקובע ברכה לעצמו עכ"ל וזהו דעת הר"ש ורבינו אצל מחזור ויטרי (ס"ג) חולק על שתיית מים הציאוהו התוספות לשם (ד"ה אי הכי) וזה לשונו לר"ך לברך על שתיית המים בכל פעם ופעם ואפילו תוך הסעודה דהוי כנמלק והא דלא פריך הכא דנפטריה פת [למים כמו דפר"ך דנפטריה פת] לין [אלא] [הוא] משום דין יין אצל מים לא זייני וכדתנן בריש פרק ככל מערבין (עירובין טו:) הנודר מן המזון מותר במלת ובמים ופשיטא דלא פטר להו פת דאינס בכלל ברכת הפת וכך כתב הר"ש לשם (ס"ג) כשם ה"ר יוס טוב והר"ש דחה דבריו מיהו לפי טעם זה בשכר ובשאר משקים חוץ ממים מודי דפת פוטרמן: אב"ב הרשב"א כתב סבא שלישיה דיש מפרשים יין גורם ברכה לעצמו כלומר השתייה היא גורמת ברכה לעצמה לפי שהאכילה והשתייה שני עניינים ואי אפשר לשתייה להיות כאלה וכתב הרשב"א דלפי זה הפירוש אפילו שתיית מים נמי צריכה וכו' עד ודברי רש"י ורבינו חס נראה עיקר עד כאן לשון הרשב"א השתא לפי דעת יש מפרשים גם בשכר ושאר משקים צריך לברך לפניו ואין הפת פוטרמן וכן כתב בשבלי הלקט בשם הלכות גדולות מאן דשתי מיא או שיכרא בסעודתו מצרך זימנא קמייחא ומה שכתב רבינו על שם בעל הלכות גדולות שיש לברך על המים שנתוך הסעודה לאו דוקא מים אלא הוא הדין שאר משקים ולא נקט מים אלא לרבותא דלא מיבעיא שאר משקים דאדם שותה אותן אף שלא לזמא ואפילו אינו אוכל כלום דפשיטא דצריך לברך אף בתוך הסעודה אלא אפילו מים שאין אדם שותה אותן אלא לזמא כשהוא אוכל נמי צריך לברך לפנייה וכמו שכתב הרשב"א דאפילו שתיית מים נמי צריך לברך כלומר ומכל שכן שאר משקים ודלא כמחזור ויטרי והר"ר יוס טוב דמפרשים איפכא דמים דוקא צריכה דכיון דלא זייני אין הפת פוטרמן אצל שכר ושאר משקים דמיון זייני לא צריכה לפנייה דפת פוטרמן ועכשיו נהגו הכל שלא לברך כלל בתוך הסעודה לא על המים ולא על שאר משקים גם לא שמענו מרבותינו שהיו נוהגים כמנהג הר"ם והר"ש (ס"ג) להסתלק מן הספק לברך קודם נטילה על שאר משקים על דעת לשחות בתוך סעודתו כי תופסים עיקר כפירוש רש"י ורבינו חס ור"י והפוסקים השומים מימיהם דפת פוטרמן ולפי זה המוסב על השלחן וקבע עצמו לשחות שאר משקים וצריך לפנייה קודם נטילת ידיים כיון

ז ועל כ" שאר משקין שבסעודה אין צריך לברך וכו'. כלומר כשאין שם יין דאם יש שם יין הא קיימא לן (מ"א) דין פוטר כל מיני משקין ודין זה שכתב רבינו נלמד מדגרוסין צפרק כיצד מבכרין (מ"א): שאלו את בן זומא וכו' אי הכי יין נמי נפטריה פת שאני יין דגורם ברכה לעצמו וכתב הרשב"א (ד"ה אי הכי) אי הכי יין נמי כלומר דין נמי מחמת הסעודה הוא צא דלשירות המאכל הוא צא שאני יין דגורם ברכה לעצמו פירש רש"י בכמה מקומות הוא צא ומבכרין עליו אע"פ שלא היו צריכים לשחותו ולפי פירוש זה מים שאלם שותה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה דאף הן מחמת הסעודה הן באין לשירות המאכל וכן אמרו שהיה נוהג רש"י ורבינו חס וגדולי הגרפתים ז"ל ויש מפרשים יין גורם ברכה לעצמו כלומר השתייה היא גורמת ברכה לעצמה לפי שהאכילה והשתייה שני עניינים ואי אפשר לשתייה להיות כאלה וכתב הרשב"א דלפי זה הפירוש אפילו שתיית מים נמי צריכה ויש עוד מחמירין לברך עליהם בכל פעם ופעם משום דמתמחא נמלק הוא בשתייה בכל פעם דאין אדם קובע עצמו על שתייה וכתו שהוא חייב לברך על היין בתוך ימי החול על כל כוס וכוס בתקום שאין יין מצי מיהא ודברי רש"י ורבינו חס ז"ל נראין עיקר עכ"ל הרשב"א וסבורת אלו כתובים התוספות (ד"ה אי הכי) וה"ר יונה (ט: ד"ה יין) והמרדכי (ס"ג קלו) ודעתם מסכמת לדעת רש"י ורבינו חס שכיון שהמים נביעת הפת צריך לשחותן מעין המזון הוי והפת פוטרת אותם וכן דעת סמ"ג (עשין כו ק"א ע"ד) וסמ"ק (ריש ס"ג ק"א) וכתב ה"ר יונה (שם ד"ה ומאן) ואפילו היה נמא מתחלה לא נאמר כיון שמתחלה היה נמא ולא צאו נביעת הפת מנכך עליו עכשיו אלא כיון שלא רצה לשחות מתחלה כדי שלא יזיק לו המים נמא כי שתיית המים נביעת הפת היא ואין צריך לברך עליהם דפת פוטרמן עכ"ל: והגהות מיימוניות כתבו בפ"ד (א"ת ט) שצטרפת נוהגים כדעת ר"י ורבינו חס שלא היו מבכרין על שום משקה בסעודה ואח"כ כתבו ומי שמברך על המים יברך על כל פעם ופעם דשתי דחשיב נמלק וכו"ג (ברכות פ"ו י"א) כתב דלא יברך אלא זימנא קמייחא וכן עמא דבר בהלכות גדולות עכ"ל והאגור (ס"ג רכ"ד) כתב בשם אור זרוע (ח"א סו"ס ק"ה) העולם נהגו לברך על כל משקים הנאים בתוך הסעודה ונראה שצריך לברך על כל פעם ופעם והנהגו כדברי ר"י ורבינו חס ואינו מנכך על שום משקה בתוך הסעודה כי אם על היין לבדו לא הפסיד ונהגו בעצמם עכ"ל (ה) ושבלי הלקט (ס"ג קמ"ג) כתב דעת ר"י ואח"כ כתב שנמא בהלכות גדולות מאן דשתי מיא או שיכרא בסעודתו מצרך זימנא קמייחא והעלה שכדברי צה"ג נראה לו עיקר ושכן פסק ה"ר ישעיה ז"ל (פסקי הרי"ד מא: ד"ה שאלו): והר"ש (ס"ג) גבי הא דאמר רב פפא דברים הנאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפנייה ולא לאחריהם כתב וכן משקים הנאים בתוך הסעודה חשיבי נאים

המזון: ז (ג) ועל כל שאר משקין שבסעודה אין צריך לברך דחשיבי כבאין מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה. ואף יין לא היה צריך לברכה לפניו אלא משום (ד) שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו ולכך צריך לברכה

ולמהשיך אדם לתאוח אכילה ברכת המזון פוטרנו ואין לר"ך לברך לאחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון (ד):

דרכי משה

(ד) וכן כתב בתולדות אדם וחווה נתיב י"ו ח"א (קמ"ב ע"ג): (ה) וכן המנהג שלא לברך על שום משקה תוך הסעודה רק על יין:

פרישה

(ג) ועל כ" שאר משקין שבסעודה אין צריך לברך. כלומר כשאין שם יין דאם יש שם יין הא קיימא לן דין פוטר כל מיני משקין: (ד) שהוא ר"י חשוב וקובע ברכה לעצמו. פירש רש"י בכמה מקומות הוא צא ומבכרין עליו אף על פי שלא היו צריכין [לשחותן] וסמ"ג (עשין כו ק"א ע"ד) והתוספות (מ"א: ד"ה אי הכי) כתבו קובע ברכה לעצמו פירוש שמבכרין עליו טרא פרי הגפן הואיל ואשתי לעליוה דמתחלה בענינם מבכרין טרא פרי העץ:

הגהות והערות

[1] בהג"ט הנוסח "וכתב רבינו שמחה וכו' עמא דבר כה"ג": ר"י בכת"י "שהיין חשוב":

שאלין דעתו לפטור מה שטובה בתוך הסעודה לרין לברך על המשקים ששה לפני הסעודה זרחה אחרונה ואחר כך נוטל ידיו לסעודה:

ה והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה וכו'. הרא"ש שכתב כך אולי לטעמיה (פי' ערבי פסחים סי' ד) דין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון אפילו לא נוטל ידיו אצל לדעת התוספות והמרדכי (סי' קמד) דאם צריך קודם נטילה לרין לברך מיד זרחה אחרונה לא נסתלק מן הספק אלא אם כן שיצרך לאחר נטילה קודם שיצרך המוציא דכשיצרך המוציא הוא ליה תוך הסעודה ונכנס בספק ואף על פי שאין להפסיק בין נטילה להמוציא משום היסח הדעת כמו שכתב הכל בו נשם מהר"ם ריש סימן כ"ד היינו במסית צמילי דעלמא אצל אס עושה כן לשם מנוחה להסתלק מן הספק פשיטא דשרי ובהגהות מיימונית איתא להדיא נשם מהר"ם קודם המוציא ועיין צ"ו:

ט ואם המסובין רבים אפילו הסיבו ביחד וכו' עד ודידין אפילו בלא הסיבה. עיין לעיל סימן קס"ו סי"ב:

כלומר ובהכי מסתלק מן הספק שיואל לדברי הכל שאף לדברי האומרים שצריך לברך בכל פעם משום דנמלך הוא ולא מסתבר לי כלל כי יודע הוה שאי אפשר לו לאכול בלא שמה מים אלא לפטור כלל כי ידוע הוא שאי אפשר לאכול בלא שמה מים משמע שדעתו נוטה לדברי האומרים דמים שבתוך הסעודה אינם טעונים זרחה כלל אלא שמכל מקום כדי להסתלק מן הספק כתב שקודם נטילה ידים יצרך על המים על דעת לשחות בתוך סעודתו

דמהני דכיון דמברך על דעת לשחות בתוך סעודתו כל פעמים שירצה מו לא הוה נמלך. וכן כתב בתשובה כלל ד' (סי' יד) יציא מים ויצרך עליהם וישתה קודם שיטול. ובהגהות מיימוניות פ"ד (אות ט) כתוב שכן היה נוהג הר"ם לברך על המים קודם זרחה המוציא על דעת לשחות עד אחר זרחה המזון ע"כ: ופ"ש הרא"ש (סג) שיצרך על המים קודם נטילה כלומר אצל לא בין נטילה להמוציא משום דהוי הפסק ולטעמיה אולי שקוצר דההיא דתיקף לנטילה זרחה (מג). אף במים ראשונים היא כמו שנתבאר בסימן קס"ו. והגהות שכתב נשם הר"ם שיצרך קודם זרחה המוציא אפשר דסבר דההיא דתיקף לנטילה זרחה זמנים אחרונים דוקא היא או שהוא קוצר בזרחה המים כיון דלרבי סעודה היא לא הוה הפסק בין נטילה להמוציא. ובהגהות החדשות (סג) כתוב שמצריך על המים קודם זרחה המוציא ונטילת ידים וכדברי הרא"ש וכן עיקר: ופ"ש הרא"ש ישנן במקום סעודתו נראה שהוא כדי להראות שהוא קוצר מקום לשחות כדי שעל ידי זרחה זו יאל ידיו חובתו בכל הסעודה: כתב הרוקח (סי' שט) שיש אומרים דהא דקיימא לן יין פוטר כל מיני משקים היינו מזרחה אחרונה דוקא אצל לא מזרחה ראשונה ולא משמע כן מדברי הפוסקים אלא גם מזרחה ראשונה הוא פוטרין וכן משמע בגמרא מדמדתה ליה לפת כשם שפת פוטרת כל מיני מאכל כך יין פוטר כל מיני משקים וכיון דפת פוטר גם מזרחה ראשונה הוא הדין לין (ו):

ח ואם המסובין רבים אפילו הסיבו ביחד כ"ל אחד ואחד מברך לעצמו וכו'. צפרק כ"ל מזכרין (מג): משנה בל להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם ומפרש בגמרא (מג). טעמא דכ"ל להם בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו מפני שאין בית הצליעה פנוי וכתבו התוספות (ד"ה הו"ל) שיש מפרשים כשאומר סבני מורי והן מניחין לאכול כדי לשמוע הזרחה ולענות אמן שיואלין בזרחה המצריך ולא נהירא לרבינו אלחנן וכן כתב גם כן המרדכי (סי' קמה) אלא שכתב שנהגו העולם שלא כדעת רבינו אלחנן (ז) אצל הרא"ש (סי' לד) הסכים לדברי רבינו אלחנן דנכל ענין כל אחד ואחד מברך לעצמו וכמו שכתב רבינו

דרכי משה

(ו) [וכן] כתב הר"ר יונה פרק כיצד מברכין (כט. ד"ה ופליגא) וכן כתב המרדכי סוף פרק כיצד מברכין (סי' ק) בשם הר"ם דאם המשקים לפניו בשעה שמברך על היין פוטרין בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה אבל אם אין המשקים לפניו אין היין פוטרין כלל בזמן הזה שאין אנו קובעים על היין

פרישה

(ה) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב יש אומרים שיש לברך על המים וכו'. טעם הרא"ש ז"ל שאין צריך לברך אפילו מחלה על שאר המשקין הוא לפי שזמן שהיין לפי שהוא ראש לכל מיני משקים הוא עיקר לענין זרחה וכולם טפלין לו וכן נמי כיון דפת היא עיקר הסעודה והמשקים אינם באים אלא בשבילו הפת פוטרת אף על גב דלא זייני דמים נמי מוקרי באים סעודה וכו'. ועוד כתב הרא"ש נשם הר"ר יוס' טוב דטעם של הלכות גדולות שמצריך על המים הוא לפי שלא זייני אינם בכלל זרחה הפת המזין וקשה ממה שכתב שצ"ל להקט נשם צ"ל הלכות דמאן דשתי מיא או שיכרא בסעודה מברך זימנא קמייתא דמשמע אפילו בשיכרא דמזין זיין גם כן סבירא ליה דמברך בסעודה. ושבו ראיתי לנעל הלכות גדולות צפרק ג' שאכלו שכתב לשון זה ומאן דשתי מיא אפילו תרי או תלתא זימנא בסעודתיה לא צריך לברוכי על כל זימנא זימנא וכן חמרא ושיכרא ומשחא כי מברך זימנא קמייתא מכלן ואילך לא צריך לברוכי על כל זימנא זימנא

הגהות והערות

ז כ"ה בדפוס פייבי די שאקו וכת"י פריז וכ"ה ברא"ש. וכו' בדפוס ימנטובה ושלונקי "דהא הוא יודע", ובדפוסים אחרים "כי ידוע הוא":

מחמת הסעודה לפי שאין צני אדם רגילים לאכול בלא שמה ומשיב כעיקר סעודה ואח"כ כתב בה"ג פסק שיש לברך על המים בתוך הסעודה ופירש הר"ר יו"ט הטעם דכי פריך יין נמי נפטריה פת בין שיך לאקשווי הכי משום דזיין אצל מים לא זייני כדאמרין (בגדלים)

[צעירוויין] (ב) אין הפת פוטרתו ולא נהירא שהיין פוטר כל מיני משקים אע"ג דזרחה זרחה לא שיך מידי לשאר משקים לפי שהיין ראש לכל מיני משקים הוא עיקר לענין זרחה וכולם טפלין לו וכן נמי כיון דפת היא עיקר הסעודה והמשקים אינם באים אלא בשבילו הפת פוטרתו אע"ג דלא זייני דמים נמי מוקרי באים מחמת הסעודה כדאמרין (ב"ק

צ"ג): פת שפריט וקיתון של מים מצטלן ויש אומרים שיש לברך על המים בצמלע הסעודה על כל פעם

ופעם דנמלך הוה שאין אדם שמה מים אלא לנמלו ולא מסתבר לי כלל כי ידוע הוא שאי אפשר לאכול בלא שמה וכו' ומתוך דבריו משמע שדעתו נוטה לדברי האומרים דמים שבתוך הסעודה אינם טעונים זרחה כלל אלא שמכל מקום כדי להסתלק מן הספק כתב שקודם נטילה ידים יצרך על המים על דעת לשחות בתוך סעודתו

דמהני דכיון דמברך על דעת לשחות בתוך סעודתו כל פעמים שירצה מו לא הוה נמלך. וכן כתב בתשובה כלל ד' (סי' יד) יציא מים ויצרך עליהם וישתה קודם שיטול. ובהגהות מיימוניות פ"ד (אות ט) כתוב שכן היה נוהג הר"ם לברך על המים קודם זרחה המוציא על דעת לשחות עד אחר זרחה המזון ע"כ: ופ"ש הרא"ש (סג) שיצרך על המים קודם נטילה כלומר אצל לא בין נטילה להמוציא משום דהוי הפסק ולטעמיה אולי שקוצר דההיא דתיקף לנטילה זרחה (מג). אף במים ראשונים היא כמו שנתבאר בסימן קס"ו. והגהות שכתב נשם הר"ם שיצרך קודם זרחה המוציא אפשר דסבר דההיא דתיקף לנטילה זרחה זמנים אחרונים דוקא היא או שהוא קוצר בזרחה המים כיון דלרבי סעודה היא לא הוה הפסק בין נטילה להמוציא. ובהגהות החדשות (סג) כתוב שמצריך על המים קודם זרחה המוציא ונטילת ידים וכדברי הרא"ש וכן עיקר: ופ"ש הרא"ש ישנן במקום סעודתו נראה שהוא כדי להראות שהוא קוצר מקום לשחות כדי שעל ידי זרחה זו יאל ידיו חובתו בכל הסעודה: כתב הרוקח (סי' שט) שיש אומרים דהא דקיימא לן יין פוטר כל מיני משקים היינו מזרחה אחרונה דוקא אצל לא מזרחה ראשונה ולא משמע כן מדברי הפוסקים אלא גם מזרחה ראשונה הוא פוטרין וכן משמע בגמרא מדמדתה ליה לפת כשם שפת פוטרת כל מיני מאכל כך יין פוטר כל מיני משקים וכיון דפת פוטר גם מזרחה ראשונה הוא הדין לין (ו):

ח ואם המסובין רבים אפילו הסיבו ביחד כ"ל אחד ואחד מברך לעצמו וכו'. צפרק כ"ל מזכרין (מג): משנה בל להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם ומפרש בגמרא (מג). טעמא דכ"ל להם בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו מפני שאין בית הצליעה פנוי וכתבו התוספות (ד"ה הו"ל) שיש מפרשים כשאומר סבני מורי והן מניחין לאכול כדי לשמוע הזרחה ולענות אמן שיואלין בזרחה המצריך ולא נהירא לרבינו אלחנן וכן כתב גם כן המרדכי (סי' קמה) אלא שכתב שנהגו העולם שלא כדעת רבינו אלחנן (ז) אצל הרא"ש (סי' לד) הסכים לדברי רבינו אלחנן דנכל ענין כל אחד ואחד מברך לעצמו וכמו שכתב רבינו

דרכי משה

(ו) [וכן] כתב הר"ר יונה פרק כיצד מברכין (כט. ד"ה ופליגא) וכן כתב המרדכי סוף פרק כיצד מברכין (סי' ק) בשם הר"ם דאם המשקים לפניו בשעה שמברך על היין פוטרין בין ברכה ראשונה בין ברכה אחרונה אבל אם אין המשקים לפניו אין היין פוטרין כלל בזמן הזה שאין אנו קובעים על היין

פרישה

(ה) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב יש אומרים שיש לברך על המים וכו'. טעם הרא"ש ז"ל שאין צריך לברך אפילו מחלה על שאר המשקין הוא לפי שזמן שהיין לפי שהוא ראש לכל מיני משקים הוא עיקר לענין זרחה וכולם טפלין לו וכן נמי כיון דפת היא עיקר הסעודה והמשקים אינם באים אלא בשבילו הפת פוטרת אף על גב דלא זייני דמים נמי מוקרי באים סעודה וכו'. ועוד כתב הרא"ש נשם הר"ר יוס' טוב דטעם של הלכות גדולות שמצריך על המים הוא לפי שלא זייני אינם בכלל זרחה הפת המזין וקשה ממה שכתב שצ"ל להקט נשם צ"ל הלכות דמאן דשתי מיא או שיכרא בסעודה מברך זימנא קמייתא דמשמע אפילו בשיכרא דמזין זיין גם כן סבירא ליה דמברך בסעודה. ושבו ראיתי לנעל הלכות גדולות צפרק ג' שאכלו שכתב לשון זה ומאן דשתי מיא אפילו תרי או תלתא זימנא בסעודתיה לא צריך לברוכי על כל זימנא זימנא וכן חמרא ושיכרא ומשחא כי מברך זימנא קמייתא מכלן ואילך לא צריך לברוכי על כל זימנא זימנא

הגהות והערות

ז כ"ה בדפוס פייבי די שאקו וכת"י פריז וכ"ה ברא"ש. וכו' בדפוס ימנטובה ושלונקי "דהא הוא יודע", ובדפוסים אחרים "כי ידוע הוא":

טור <מכון שירת דבורה> - ב (או"ח קכח - רמא) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס': 224 הודפס ע"י אוצ

הודפסה ברובולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכן